

գային այս ինչ դործը վրանիս առնուհը և կամ մտային յառաջագիմու թեան կամ գատարաւ կու թեան և կամ մեր թաղային դպրոցին բարոյական կամ նիւթական նպատակ մը մատուցանենք, վրան զի մենք ալ աղգային անդամներ ենք և թէ աղգային յառաջագիմու թիւնը անհատներու պարտուց կատարուեմէն կ'ըլլին:

Աղգային բացարձակ իշխանութիւնը (կուղեներ ըսել ամիրայականը), իր կամայական դիրքովը գրեթէ մեծ արդիւնքներ չ'արտադրեց և ահա զաղգը կառավարելու իբր ապիկար և խաւարասէր՝ դատապարտուեցաւ:

Տեսնիք գեղեցիկ և գրաւիչ խօստումներ ընող մէկ քանի սահմանադրական սխալները, որ ըրած խոստումներնուն հետ նաև ուխտերնին ալ մարտեցին, վարչութիւն, մտերւեւ հոգաբարձութիւնը՝ որ մեծ յոյսերու տեստումներով դործել ձեռնարկեցին, տեսնիք ասոնց ամենը՝ որ աղգին փծակը չ'բարեկրեցին:

Յանցանքը սահմանադրութեան տուին ու մանք (թէ և չենք կրնար չ'նշանակել թէ թեբութիւններու ենթակայ չէր) կրօնական անհեթեթ խնդիր մը զայն վերաբնութեան ենթարկեց և ահա կը ճաւաստեն թէ սրբաբերեալ նոր սահմանադրութիւնն ալ աղգին շարժում մը տալու նկարագիրը չունի:

Աւենեալ կամ չունենալը երկրորդական առարկութիւն մ'է, որուն համար 'ի ստորեւ պիտին խօսինք. բայց իբր մասնաւոր կարծիք կ'ըսենք թէ աղգի մը յառաջագիմութեան շարժառիթ և անոր կենսական զօրութիւնն աղգող իրը ժողովրդական շարժումն է, (այսինքն ժողովրդին դործելը, որ անհատականութեան սկզբունքն է) վրան զի ժողովրդը մը երբ կ'սկսի իրեն համար գործել, այն օրէն մեռելութեան դատակնիքը կ'եղծէ և ալ երկիրը չ'ունենար. այլ եթէ յոյսերով կ'ապրի և կ'ըստատէ որ ուրիշ մը գործէ իրեն համար, այնպիսին գիտութեան և կարեկցութեան արժանի է, որ ուրիշ բան չ'ընէր, բայց եթէ օրհասականի նման իր դամբանը կը պարտատէ. («բի վիժա էսքերանթօ, մօրէ քաքանթօ» կ'ըսէ Իտալերէն առածը՝ որ կը նշանակէ «յոյսով ապրողը անցայ կ'իւրեղի») վրան զի անհատ մը հանրութեան համար չ'կրնար կամ չ'գործեր այն իրը՝ զոր կրնան շատ մը անհատներ միութեամբ կազմակերպել. որովհետեւ ամեն ոք իրեն և Նպոտած ամենուս համար է (չաքէօն բուր սուա, է Տիէօ բուր թուս):

Գալով հիմա սահմանադրութեան որչօք ուսածոյս նշանաբանն է, չենք կրնար ուրա-

նալ թէ վերաբնութեան կ'կարօտէր (թէ պէտանժամանակ և առանց աղգային հաւանութեան վերաբնութիւնի ենթարկելը մեծ խոհեմութիւն չէր) ինչու որ անանկ շօշափելի կէտեր կային, որոց գործադրութիւնը եթէ ոչ անհնար, գէթ անկարելի էր ներկային համար:

Օրէնսգիր մը շատ անգամ կրնայ շատ աղէկ կէտեր մտածել, բայց իբր ընդհանուր օրէնք չ'կրնար հասարակաց ընդունելի ընել. վրան զի հարկ է որ ժողովրդին ներկայ տրամադրութեանը, ճաշակին և բաղձանացը համաձայնի:

Արեագրեալ սահմանադրութեան նկատմամբ արտօնքին դործոյ պոչտօնեայ իմաստասէր (Բարձր. Պուատ բաշայի մէկ պատասխանին մէջ նշանակութեան արժանի սա խօսքը կար «նախորդ սահմանադրութիւնը աղգին կառավարութեան համար յաջող չեղաւ. վրան զի քառակուսի անւայ մը կը նմանէր, որ չը կրնար հնչովիլ»:

Գորհ ենք Բարձ. Պաշտօնէին այս գեղեցիկ և իմաստալից պատասխանին համար, որ մեր ըսելիքները կ'ընեն:

Աւտի օրբադրեալ սահմանադրութիւնը աղգին կառավարութեան յաջող և գործադրելի ըլլալու համար, հարկ է որ բոլորաձեւ անւայ մը նմանի, որուն համար գլխաւորապէս նշանակութեան արժանի երեք իր կայ, զոր աւելորդ չենք համարիր նշանակել աստ:

Ա. Սկզբնական տուրքը ջնջելով՝ ընտրութեան համար տարիքը իբրեւ հիմնական և կամ այդ տուրքը հասարակաց գիւրամատչելի ընելու համար զեղծել, որ արդարութեան ըսկընունք է:

Բ. Իրաւունքները ճշգիւ որոշել, որպէս զի գծութեան թիւնք և շիթութիւններ վերըստին տեղի ունենալով՝ իրաւասութեան անհեթեթ խնդիրներ չ'ծագին:

Գ. Աղգային ընդհանուր որոց համար արդար բաշխում մը ընել, որպէս զի սահմանադրական վարչութիւնը չ'վհատի:

Օրէնք մը գործադրելի ընելու համար հարկ է որ հասարակաց նկարագիրը կրէ և ահա այս նշանաբանը կ'ունենայ, երբ այն օրէնքը իր մէջ արդարութեան, հաւասարութեան, պարտուց և իրաւանց սկզբունքները կ'պարունակէ:

Աղգային ընդհանուր որոց խնդրին համար յաջորդ թուով կը փութանք մեր մասնաւոր կարծիքը յայտնել. իսկ ուրիշ կէտերու նկատ-

մամբ կը լռենք հիմա, վասն զի նոր սահմանադրութիւնը դեռ չ'անսած ենք:

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՍՆՏՈՒԿԸ ԵՒ ՀՐԻՏԱԿՆԵՐ

Կեդր. սնտուկին արդի տխուր վիճակը մեկ քանի ընդհանուր ժողովոյ մէջ Ս. Նախագահը անանկ ազգու կերպով նկարագրեց, որու հետ անշուշտ մենք ու պիտի ողբայինք, եթէ վայրկեան մը կանգ առնուէլ չ'ստիպուէինք:

Ա. Կ'հարցնենք թէ Կեդր. սնտուկի այդ դատարկութեան պատճառը ի՞նչ է:

Բ. Այդ պատճառը ի՞նչ շարժառիթ ունի իրեն. վասն զի աշխարհի վրայ ամեն իր (չօղ) պատճառ մը և այն ալ իրեն շարժառիթը ունի:

Ուտի եթէ մեր առաջին հարցմանը իբր պատասխան՝ ժամանակին անձկութիւնն առարկուի, չ'կրնար ընդունելի ըլլալ. վասն զի դէպքերը ուրիշ առիթներու մէջ ատոր հաւառակը կ'առաջնորդանեն:

Եթէ այդ երկու խնդիրները մեզ ուղղուէր, կ'պատասխանէինք առաջնոյն համար թէ՝

Ժողովուրդը ապահովութեան կ'կարօտի:

Իսկ երկրորդին համար պիտի ըսէինք թէ՝

Օրինաւոր անտեսութիւն և մատակարարութիւն հարկ է:

Իսկ ասկէ զատ նաև ազգային իրաւանց պաշտպանութիւն պէտք է. վասն զի ուր են այն չափ առ ազգն եղած կատկներուն գործադրութիւնները է:

Մենք ասոնցմէ միայն երկուքը կը յիշենք հոս:

Ա. Վաշտեանի հրիտակը, ուրկէ ազգին մեծամեծ բարիքներ պիտի ծագէին, և դեռ անգործադրելի մնացած է, և օր մ'ալ անշուշտ գլխովին անգործադրելի պիտի ըլլայ. քանի որ երթալով հիննալու վրայ է, և ահա ժողովին Ս. Նախագահը Կեդր. Սնտուկին դատարկութիւնը կ'ողբայ:

Բ. Իմ հօրս՝ մեծ թագաւորեան Սնտուկէլ աղայի առ ազգն ըրած հրիտակը՝ որ նոյն պէս տարիէն տւելի է անգործադրելի կ'մնայ, որուն համար քանի անգամ բողբեցնինք Ս. Պատրիարքին, և ահա ժողովին Ս. Նախագահը Կեդր. Սնտուկին դատարկութիւնը կ'ողբայ:

Իրաց այս ընթացքին նշանակութիւն մը տալու մը չ'աւ մը ենթադրութիւններ ըրինք մտովի, բայց միայն սա գիտենք թէ Կեդր.

Սնտուկը դատարկ է, և ահա ժողովին Ս. Նախագահը զայն կ'ողբայ:

Ազգային հրիտակներու և մասնաւորապէս Վաշտեանի հրիտակին վրայ դալ անգամ աւելի ընդարձակ կերպով պիտի խօսինք:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՅ

Ազգային այս բարեփոխական հաստատութեան համար նոր հոգաբարձութիւն մը կ'ազմուէր է, որոյ անդամները են՝

Սեծ. Պողոս	էֆէնդի Լ. Նանեան
Սնտուկ	Վաշտեան
Խաչիկ	Վլեանաք
Կարապետ	Վարդստեան
Կարապետ	Փանոսեան
Յովհաննէս	Վաբրիէլեան
Վլեանա	Կարամանեան
Յակէֆ	Սարգսիւն
Փիլիպոս	
Սէնէքերիմ	Սնտուկեան
Յարութիւն	Սագսուտեան
Յարութիւն	Նորատուկեան
Պետրոս	Նորիկեան
Քերովբէ	Չարքաճեան
Վաբրիէլ	Յովհաննէսեան

Այս պատուարժան հոգաբարձութեան օրով կը յուսանք որ Հիւանդանոցի վիճակը բարւոյն. վասն զի այս Սեծ. անձերուն անձնական արժանիքը, ազգասիրութիւնը, եռանդն ու գործունէութիւնը գործին յաջողութեան և յարատեւութեան մէյմէկ անժխտելի վիպուկութիւններ ըլլալէ զատ՝ կը խոստանայ հոգաբարձութիւնը նաև ամեն շաբթու մտից ու ելիցէ Հիւանդանոցի վիճակին նկարագրի հրատարակել լրագրի միջոցաւ, որ գործին յաջողութեան շարժառիթը և ամենաբաւ միջոցն է, որով պիտի գիտնան նուիրատու բարերարք թէ իրենց մարդասիրական և առաքինական նպասաները ո՞ւր, ի՞նչպէս և որո՞ց կը մատակարարուին:

Մենք բնաւ այն կարծիքէն չ'ենք որ կը սնդենք թէ ազգը տուրք տալու մասին կը դեղելի. այս տեսակ դատում մը ազգին համար նախատինք կը համարինք. վասն զի չէ թէ ազգը տուրք չ'տար, ինչպէս կ'ըսեն սմանք, այլ ապահովութիւն կ'ուզէ. որովհետեւ նենգաւոր խորդախութիւններ դրեթէ շատ անգամ անոր դժաստութեան ագնի մը վերաւորած են:

Տուրք տալը բռնի հարկատուութիւն չը նշանակէր, այլ նուէր կամ ողորմութիւն մը՝ որ հաճութեամբ կ'ըլլայ, և առ այն հաճեցընելու համար նուիրատուէն ապահովել կը հարկաւորի և այդ ալ կարելի կ'ըլլայ միայն նուիրատուին անունը, նուէրին քանակութիւնը, ուր, ի՞նչպէս և որոյ համար գործածուիլը հրատարակելու արդամնաւ։ Ինչպէս կառավարութիւն մը իր ելից ու մտից պիտի չէր ներկայէ ժողովրդին հաւանութեանը, որ օրինաւորութեան սկզբունք է։

Ժողովուրդը գրեթէ ալ չ'ուզէր որ և է կերպով և կամ որեւէ մէկու մը վստահի իր ողորմութիւնը՝ որոյ հաւատարմութիւնը փորցած չէ և գործին մէջ օրինաւորութեան ընթացք մը չունի, իսկ առանց ստիպման և իւրովի կը յանձնէ իր նուէրը այն անձանց՝ որք իր վստահութիւնը գրաւած են։ Ասոր թէ և շատ տեսակ ապացոյցներ ունինք, բայց թշուառ Պարոնիզակեանց օգնութեան Յանձնաժողովը յիշել բաւական կը համարինք։

Հետեւեալ ատենախօսութիւնը՝ զոր նուիրած էինք ի յիշատակ Ս. Նալբանդեանց մեր սիրելի բարեկամին, ինչպէս որ անցեալ տարի Իւսկիւտար Աղիկէն Թատրոնին մէջ կարգացուեցաւ, կրկնութեանք ներկայիւ հրատարակել մեր բարեկամներու ոմանց տառապանքները։

Տեառք.

Եթէ նախաինամութիւնը ի բնուստ ընկերական տահմանած է ազգաց ժողովուրդներու վիճակը, ուրեմն բնաւ չ'եմ տարակուսիր բնութեւ թէ յառաջագիմութիւնն ալ մարդոց ընկերական վիճակին մէկ անհակառակելի պահանջումն է։

Կենալ, ուր որ էր մարդկութիւնը և երբէք չ'չարմիլ, այս չէ բնաւ մարդուս կոչումն ու վախճանը։ Վասն զի նախաինամութիւնն ըստ, ելի, ալ մարդ, միտէ քու միտքդ գիտութեան հրաշալի լոյսովը, ընդարձակէ անոր սահմանը և տես սա հրաշակերտ բնութիւնը՝ որ միտքդ բարձրացնելու համար անսպառ նիւթեր կ'մատակարարէ։ Բնէ դա նոք և բաղմապատկէ գիտութեան շղթայի օղակները վառը զի «գիտութիւնը կարողութիւն է», ուստի յառաջ գնա և բնաւ մի կայնիր։

Սակայն եթէ Աղէքսանդր, Կիւրոս և Նա-

բոլեօն Ա. քաղաքաց և աղգերու ժողովրդաց տիրելու համար արշաւելով յառաջ գացին և իրենց նպատակին հասան, ահա այսպէս մարդրս ալ իր կոչմանն արժանանալու համար պէտք է որ յառաջ երթայ, որովհետեւ լծացեալ ջուրը իր կեցած տեղը կը հոսի, ինչու որ անշարժ է։

Ի՞նչպէս ամեն գեղեցիկ գրութիւն իր տգեղ կողմն ունի, ամեն չափ իր հակալէնը և աման հանձար՝ իր նախանձուրդը, ահա ասանկ ալ յառաջագիմութիւնը իր հակառակորդն ունի, և այս ալ քաղաքակրթութիւնն ըստած բանին մէկ անդիմադրելի բնութիւնն է։ Վասն զի աշխարհի վրայ եթէ ամեն բան միւս նայն ձեւն ու գոյնը ունենար և եթէ ցերեկը մութ և գիշերը խաւար եղածը լար, ահա անատեն ով պիտի դգար լոյսի և յառաջագիմութեան կարիքը և ուր պիտի փայլէին այնչափ մեծամեծ հանձարներ։

Ի՞նչ չ'է, ինչպէս լոյսը խաւար, աղաւտութիւնը բռնութիւն, քրիստոնէութիւնը՝ հերձուած և Նրկինք ալ սատանայ մը ունեցաւ, նաեւ յառաջագիմութիւնն ալ խաւար տգիտութիւնը, և հարկ էր, որ ունենար, վասն զի ինչպէս բռնութիւնը միշտ ազատութիւն կ'ենթադրէ, ահա խաւարն ալ լոյս և յառաջագիմութիւն, որ շատ անգամ մեծ զոհերով կ'արգաստուորի։ Վասն զի ինչպէս որ քրիստոնէութիւնը հաւատքի նահատակներով տարածուեցաւ, նաեւ լուսաւորութիւնն ալ իրեն համար նոյնը ունեցաւ, ուսկից ալ մէն քաղաքակրթ աղգեր բաժին ունեցած են, և որ մեր Աղգն ալ, պարծանօք կ'ըսեմ, այս նախանձելի պատուին անհաղորդ չմտցէրէք իր ամենասիրելի և յաւիտենական յիշատակաց արժանի մէկ ընտիր անդամին կենդանի նահատակութեամբը, որ իր չարչարութանց դառն ժամերը Սիպերիոյ ցուրտանոնամանեաց մէջ անցնելով վերջացուց իր սիրելի կեանքը՝ կեանք մը որու ամէն մէկ վայրկեանները խիստ թանկագին էին Հայերու համար և արդիւնաւէտ։ Այլ ահա չարաչուք բաղդը նախանձեցաւ կարծես Հայու զաւկին սիրելի կենացը վրայ։

Վայրկեանդ ահարկու, կը դողան շրթուքներս, ըսելով թէ իսպառ անարժան Հայ մը և վատ կնքուղաւոր մ'էր այս դաւաճանութեան սոսկալի հեղինակը, որ հոգիներու հետ անձեր ալ խռովելու դժոխային պաշտօնն ունի իր վրայ։

Ահա չ'սոսկաց երբէք և փոթ չ'ըրաւ այս նարդ գործին ձեռնարկելու։

Հայեր, մեռաւ Նալբանդեան աղնուական երիտասարդը, Հայութեան պարծանաց արժանի այն ճնաշխարհիկ անձը՝ որ իր անկեղծ ու եռանդուն սէրը, մեծ հանձարը, վսեմ ու ազատօրոյր գրիչը, սիրելի կեանքը և ահա աւ մեռայն ինչ իր սիրելի ազգին զոհելով՝ իրաւամբ աղբային լուսաւորութեան կենդանի նահատակ մը եղաւ, վերջապէս մէկհատիկ եկաւ ու մէկ հատիկ գնաց:

Նալբանդեան սոսկական մարդ մը չէր, այլ իր տեսակին մէջ մեծ մարդ մը՝ որ մեծ մարդու արժանի մահով մեռաւ, որովհետեւ մեծ մարդերու ախուր ճակատագիրը եղած է միշտ անբնական մահը: Բայց սկզբունքի մը համար նահատակուելը մեռելի չէ, Հայեր, այլ անմահութիւն:

Խաւարասէր մտքերու համար մեռաւ Նալբանդեան, բայց այն արի նահատակը մեղի համար դեռ կենդանի է: Կենդանի՝ աղբային պատմութեան էջերու մէջ, կենդանի՝ իւր վսեմական գրութեան մէջ, վերջապէս կենդանի՝ ամեն ճշմարիտ Հայերու որոնի մէջ, և որու դիւցազնական ոգին յաւիտեան կանուածեան մէջէն ձայն կուտայ կրկնելով (այս միջոցիս ոգի կրկնէ):

«Ղաւաթութիւն գոչեցի, թող որոտայ իմ դիմին,

«Կայծակ՝ փայլակ, հուր, երկաթ թող դաւ գնէ թշնամին,

«Ես կախողան մինչ ի մահ, մինչև մահու անարդ սիւն,

«Պատի գոռամ, պիտի կրկնեմ անդադար ազատութիւն»:

Նալբանդեան ահա այս տեսակ վսեմ զգացումի տէր մէկն էր: Իսկ իր խորհուրդները գրաւող պարագաներն էին՝ Ղալին սէրը, յառաջագիմաւթեան վսեմ գաղափարը, անկախութեան հուրը և վերանորոգութեան մեծ գործը: Ինուծեամբ՝ անյողդողդ, վառվռուն, աշխոյժ, գործունեայ և անշահասէր մէկն էր, իսկ վատութեան՝ ոխերիմ, հարստահարիչներու՝ թշնամի, աղբային իրաւանց ուշադիր և մեր տոհմային տունն ու տաճարը փող վտակներու անհաշտ և աններող անձ մընէր, ուստի և ճշմարիտ Հայը մեծ իրաւունք ունէր անոր անսգիւտ կորուստը ողբալու: Բայց աւաղ, որ այս տեսակ սիրելի անձերու կեանքը վարդի նման կարճատե է, որ կարծես իրենց նախաապահանաւ չըմանը միայն բոլորելու համար ծնունդ առնելով՝ կ'երթան ապա դարանակալ իմաստութեան ծոցը

հանգչելու, ուրկէ որ իրենց առաքելութեան պաշտօնը ընդունած էին:

Եւ Նալբանդեանն ալ, այն ազատասէր անձը, գնաց հեռացաւ մենէ անժամանակ, և ահա հարկաւ կատարեալ ազատութիւն մը կ'վայելէ հիմա անդր, ուր որ ճշմարիտ ազատութեան խտուածը կ'հանգչի: Վասն զի կ'կրկնէր շատ անգամ թէ «ազատութիւն սիրողին, այս աշխարհը շատ նեղ է»:

Իսկ մեծ է իմ յայտ ու հաւատքս այն նախախնամութեան վրայ, որ անշուշտ անոր ոսկորներու փոշիներէն իր աղիւս սիրտն ու զգացումը կրող բաղմամբիւ Նալբանդեաններ պիտի յարուցանէ, վասն զի մարդս թէպէտ կը մեռնի, բայց իրեն հետը գերեզման չը մտնէր նաեւ իր սկզբունքներն ու գաղափարները՝ որք անփոփոխելի են և անմահ, ինչպէս անմահ է նաեւ Նալբանդեանցի անունն ու սիրելի յիշատակը՝ որուն խաւարասէր թշնամիքը զայն արտաբերէ չ'են դադրիր երբեք, բայց ահա աւելի կը փառաւորեն:

Առտի մեր և միանգամայն հասարակաց բարեկամին սիրելի յիշատակը պատուելու համար երախտապարտութեան մէկ քանի կաթիլ դառն արտասուքներ նուիրելով՝ կ'առաջարկենք ամեն տարի կատարել այս տխուր հանդէսը՝ որ բարեկամական աննահանջելի և քաղցր պարտք մ'է մեր ամենուս համար: (Նուագածուք տխուր եղանակ մը կ'երգեն):

Աւրախ ենք որ այս տարի ալ սոյն հանդէսը կատարուեցաւ Նաուսի թատրոնին մէջ: Սէտեֆճեան էֆենտիի ազգային ընտիր ողբերգութեամբն ու անոր պատրաստած և Նալբանդեանցի յիշատակին նուիրած մէկ գեղեցիկ ու աղբու ծառովը և Նսիական ընկերութեան գովեստից արժանի խնամօքը, որոց հաճութեամբ հանդիսատես ըլլալ փութալով արդոյ հասարակութիւնը, յայտնեց թէ Ս. Նալբանդեանցի յիշատակը սիրելի է եղեր իրեն:

Դողովրդական այս համակրութիւնը խիստ արժանաւոր պատասխան մ'է Նալբանդեանցի նկատմամբ: Սէտեֆճեանի մէջ հրատարակուած այն լակոնական ողորմելի նամակին, որուն մէջ պարունակուած փաստերը (եթէ կար) աւելի մեր արգահատութիւնը շարժեց:

Ս. Նալբանդեանցի առ հոգեւոյս Ս. Կաթողիկոսն ուղղած մէկ գրութիւնը գուցէ գալ անգամ հրատարակելու առիթ ունենալով պիտի տեսնեն արդոյ աղբայինը նաեւ անոր կը-

բոնական գաղափարաց ճշգուծիւնն ու ստակ-
ութիւնը, զորս դատապարտեցին մէկ բանի
փառեն գրիւններ, որոց սկզբունքն է ամեն բա-
րի կամեցողութեան, շարժումի և յառաջագի-
մական գաղափարոց հակառակիլ և մոլի եռան-
դին ուղտնեա կարգալ:

Չենք մեղադրեր. վասնզի ամեն որ իր
տեսութեան կէտն ունի, թէ և իր գաղափա-
րը դժուրութեան ալ արժանի ըլլայ:

Այս անգամ մեծաւ հաճութեամբ կ'հրա-
պարակենք թէ Սիջաբիւզի Ս. Թարգմանչաց
վարժարանը ազգին օգտակար դիրքի մը վե-
րածուած է:

Յառաջադիմական այս յեղաշրջումը բանի-
բուն և պոտոսաւոր հոգաբարձութեան մը
իմաստուն կարգադրութեամբը եղած է:

Գլորոցի մը հոգաբարձութիւնը երբ զայն
լաւ կառավարելու տրամադրութիւն ունի,
հարկաւ կ'յառաջագիմէ. վասն զի գիտէ թէ
դպրոց մը ինչ պայմաններով կրնայ օգտակար
և յառաջագիմ հանդիսանալ, և այն ատեն
Թաղային ժողովուրդն ալ կամովի իր նպաստ-
ներն ընելով կաջակցի անոր սրտով ու հոգ-
ւով:

Վարժարանին յայտադրոյն մէջ նշանակ-
ուած տեսանք այնպիսի ուսման կէտեր՝ որք ու-
սանողին միայն աղէկ լուսաւորելէ զատ՝ կըր-
նան նաև անոր ապագայ մ'ալ պատրաստել:

Աւտի գոհ ենք որ գլորոցին ու շիմ հոգա-
բարձութիւնը մեծ եռանդ ունի ազգային
ֆիզիկական և նիւթական ու բարոյական յա-
ռաջագիմութեան և նկը մաղթենք որ յա-
ւէտ արդիւնաւորի իր փափաքը, որ մեր ա-
մենուն ալ է:

Դպրային կանոնաւոր բարձրագոյն վարժա-
րանի պակասութեան համար իրենց զաւակ-
ները Պօլսի Յիսուսեանց վարժարանները զըր-
կող և անոց սիրտը, կամքը, միտքը, և զգա-
յումը օտարի անհամ խմորովը պղտորող ծը-
նողքներ անշուշտ պիտի փութան իրենց զն-
ւակները Սիջաբիւզի Ս. Թարգմանչաց և կամ
Խառաբիւզի Նուպար = Դահնադարեան վար-
ժարանները ղրկել, որ հաւաստի ենք թէ յորս
կրնան ուսնիլ, բան թէ այն վարժարաններուն
մէջ, ուր արտաքին շացո՞ւմներ ու փայլու-
նութիւններ կան:

ԲԱՆԱՍԵՂՏԱԿԱՆ

ԱՅ ԳԱՐԴԵ

Ահ, ինչ անոյշ փթիթ ծաղկանց,
բուրեն հոտեր բոյր ի բոյր.
Յիշատակաւ բիւր զմայլմանց,
Գեղազարդեն դաշտը սփիւռ:

Վարդ դու ծաղկանց թաղուհի.

Պոսկ գարնան փարեւի:

Սինչ թերթ ի թերթ ծաղկէ մեխակ,
Ի բաց թողլին դառն հոգեր:

Եւ մտերմին սէր անուշակ,

Երգէ սոխակն ի գեղգեղ:

Սոխակ և վարդ կարմրաթերթ,

Բնութեան հեշտից բիւր վայելք:

Եւ ուր գարնան շնչէ զուարթ,

Մատաղ զեփուռ ի գեղ դալար:

Ժպտի բնութիւն, ծաղկէ և վարդ,

Ժպտի կուսին յոյս սիրովառ:

Օգիւն և վարդ բոյր ի բոյր.

Ազդեն կուսին հեշտ հրապար:

Օտղիկ կենաց անմեղ սրտից,

Ղառին յայնժամ խանդք սիրաբարձ.

Հաճոյ տեսիլ բնութեան հեշտից,

Ազդէ բերկրանք գեղազուարճ:

Շնչէ զեփուռ ի զուարթ.

Երգեն զսէր կոյսն ու վարդ:

Ո՛վ սէր և վարդ, իմ հայրենեաց |

Թէ չէք պատկեր սիրակար.

Չ'ունիք երբէք ինձ հրապար,

Գացէք յինէն ապա ի բաց:

Չքնաղ վարդն իմ հայրենեաց.

Ազդէ հրապար սիրազգաց:

ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ

Խօսք աւ Պ. Սիսակ. — Գարուն. — Բուսան-
գոմիւն. — Իերայի ծափիւնները. — Հայ կիներ և է-
րիպասարք. — Օգոստոսիւն. — Գիշերային ու-
րոյթ. — Սայի 24:

Աղիւ բարեկամ.

Կը հրաւիրես զիս որ Հայրենեաց Օգիւն-
ուի էջերը երբեմն տրամախօսութիւններով
զարդարեմ: Ա՛րնդունիմ այդ հրաւերը և կը
խոստանամ գրել. վասն զի տրամախօսութիւն-
ները հաճութեամբ կը կարդացունին հիմա.
Ինչու որ ժամանակիս նոր ծափն է, և եթէ
Հայ կիներու մօտային պէս ատոր ալ աստեղն
անցնի, կ'սկսին ձանձրանալ:

Չմեռուան զուարճութիւնները հեռացան. դարուներ սրտի և աչտոյ տեսութեան հաճոյ տեսարաններ կ'ընծայէ. սիրուհիք և սիրահարներ ձմեռուան զբօսանքներէ ձանձրացած՝ քիչ մ'ալ սրտերնուն անուշ զախութիւն աղբերու համար լինումաղբի Վոսփորի և Քէստանէ-Սուլիի գեղազուարճ գաշտերը ձեմելով կ'ողբերին և ուր առեւանգութիւններ ալ աեղի կ'ունենան հարկաւ, եւ թէ տարփածուք նախանձորդներ ունին. վասն զի առեւանգութիւնները հիմա շատ ու բազմատեսակ են. և նորատի կոյսեր, երբեմն կրնիկներ, ստացումքներ, գիւղեր ու քաղաք կ'առեւանգուին, ինչպէս որ անցեալ օր ալ . . . ուհի մը ճարպիկութեամբ Տօփթիւն հիւր մը խանութէն կնային զարդի վերաբերեալ բան մը առեւանգեր է :

Թէպէտ տախիա ալ տեսակ մը առեւանգութիւն է, բայց Տօփթիւնըն տիկնայց քտակէն առեւանգանքներուն նայելով՝ այնչափ մեծ չէ. ուստի մասամբ Տօփթիւն իր ըրած մեծ առեւանգութիւններուն փոխարինութիւն մը կը սեպէ հարկաւ այս փոքր առեւանգութիւնը :

Հայ կիները ի՞նչ կ'ընեն. — գիշեր ցերեկ անդադար իրենց երկիւնքներուն զլուխը կ'ունեցնեն, զարդի համար ստակ ուղելով. չըկայ, դարձեալ կ'ուղեն, և մերթ շաղթորթելով, երբեմն սպառնալով, մերթ համոզելով երբեմն կ'աւելն ուղածին կը փրցնեն և ուղղակի իւրա՝ Տօփթիւն երթալով ամառուան նոր Տօփայէն ձեռք մը զգեստ կ'ապաւրեն, չունեցողին նախանձը կը վառեն և երբեմն ունեցողին խնդուքը կ'շարժեն և եթէ երբեմն ալ չ'կրնան իրենց ամուսիններէն բան մը առեւանգել, հարկաւ իրենց համար երկրորդ ամուսին մ'ալ կը ճարեն. վասն զի կիները շատ անգամ սեթեթի համար հաւատարմութեան ուխտերնին կ'ուտեն :

Պըքանքի մասին երիտասարդներն ալ կիներէն շատ վար չ'են մնար, որովհետեւ տանք ալ անոնց պէս սեթեթի շատ կը սիրեն, իրենց սիրուհիներուն հաճոյ երեւելու համար չգեղութեամբ կ'սքանաղարդին և զանոնք աւելի հրապուրելու համար բաղմածախ զբօսանոց կ'հրաւիրեն, թէ և երկրորդ օրն ալ ձեռքերնին ծոցերնին դրած՝ յուսահատ կ'մտածեն. վասն զի քրտինքով, գառն աշխատութեամբ և օրերով վաստիւածին մէկ օրուան մէջ շուրջաբար մոխելով ետքի ընելքնին զերենք կ'շուարեցնէ :

Թողունք որ այդ յիշատակները իրենց չը

ապրութիւններուն վրայ մտածելով՝ ստիճանան, ուստի մեղք ալ քիչ մը անմեղ զուարճութիւններով զբօսուենք. վասն զի միակ լալու համար յաշտարէ եկած չ'ենք, վասն զի ամեն մարդ կ'զուարճանայ, Քէնէր-պահձէ, Չամլըձա, Քեահապ-հանէ և Գարաաճի գաշտերն ու լեռները բնութեան զմայլումներով երփնաղարդեալ գեղանի կոյսերու և երկրաստորոց, նաեւ չափահասներու զուարճութեանց հիւրընկալութիւն կ'ընեն. ինչու, — վասն զի մայիսը զուարճութեան ամիս է, վասն զի խնդու՝, ծիծաղ, տարերջ և կայտիռ զեղեցիկ ու անմեղ զբօսանքներ են, օրրանի մանուկը, մայրը գառնուկը և երկնից Թաշունն ալ կ'հրճուին, կ'ոտնուեն և կ'զուարճանան, վասն զի տանք բնական զգացմունքներ են :

Գիշերները լուսնի լուսով Պաղար-պաշի և այլ ուստեք երիտասարդներ, օրիորդք, սիրահարք և սիրուհիներ թիւ թիւ տուած Գալէներու և պոլլիներու առջև ու երբեմն անշէն ու ամայի տեղունք պոստանք ընելով և իրենց որտիւն դիտեցածը հարկաւ իրարու յայտնելով կ'տեսնուին և անդիմակ (վանգի Պալտի տանէն չէ) կ'խօսին և մերթ ապագայի երջանկութեան (վասն զի ներկան երբէք չունի (զուարթ յոյսերով կ'զուարճանաւ և երբեմն ալ հարկու առեւանգութեան վրայ կ'խօսին իրարու հետ :

Տարին անգամ մը մենք ալ ազգային ուրախութեան օր մ'ունենինք, որ ամենքս ալ մէկ տեղ գալով և Սահմանադրութեան տարեգարծը տօնելով անմեղ զուարճութիւններ կ'կատարէինք :

Ինկերական այս անմեղ զուարճութիւնը շատ հաճելի էր. վասն զի մէկ բանի օգուտներ ունէր :

Սօսեցաւ ահա այդ հանդիսական օրը, բայց դեռ պատրաստութեան ծայրեր չ'են լսուիր :

Սահմանադրութեան ձայնը գաղթած է հիմա և վերստին յարութիւն առնելու յոսով կ'ենջէ, միթէ աղէկ չ'էր ըլլար որ անոր ձայնը գոնէ Հիւնքեարի գաշտին վրայ լսուէր :

Կարելի է թէ ստոր ալ Տօփթիւն անցաւ ըսուի. բայց ըստմեզ այս հանդէսը պէտք է որ ամեն տարի կատարուի և մանաւանդ այս տարի աւանայն չ'բեղութեամբ :

Եւ մասին ես իմ մասնաւոր կարծիքս յայտնեցի և հարկու այս կարծիքը դաւանողներ շատ բաղմաթիւ են. վասն զի անմեղ զուարճութիւնը ով չ'սիրեր :

Լիմութիւնը Հայոց նկրտգիրն է, կ'ը

սեն, վասն զի աղէկ բանի մը համար իրարու հետ դիւրաւ չ'են միաբանիր:

Բայց այս կարծիքը որչափ ճշմարիտ ըլլայ, չափազանցութիւն է, և կտրելի է որ ատեն մը այս ալ իր ստուգութիւնը ունէր, բայց վատահ ենք որ աղգային տօն մը կատարելու և անմեղ զուարճութիւններ ընելու համար կը միաբանին դարձեալ:

Ըհա՛, Բարեկամ առաջին տրամախօսութեամբ մը՝ եթէ չ'եմ սխալիր, ձեր ալ փափաքը կատարած եղայ և դալ անգամ, կ'իտու տանամ, ուրիշ և դուցէ ասկէ քիչ մը աղէկ տրամախօսութիւն մը գրել:

մնամ քոյդ

Մ. Գաբումաճեան

ԱՅԻՆԵԼՆԵՐ

Կը լսենք թէ մայիս 21 կիրակի օրը Հրէայք աղգային հանգէս մը պիտի տօնեն եղեր ՚ի Հիւնքեար-իսկէլէսի:

Ըսիկա աղգային սգին իրենց մէջ արծարծուելուն նշան մը համարելով կը շնորհաւորենք զիրենք իբրեւ մեր բնական երկրին Հայրենակիցները:

Ի սաճնուս նոյելով Դերասանական խումբը այս տարի ևս Իւսկիւտարաբնակ սիրելի աղգայնոց անմեղ և շահաւէտ զուարճութիւններ պատրաստելու եռանդով Ընդլլէթ Թատրոնին մէջ աղգային և ուրիշ ընտիր ու հրահանգիչ ներկայացուցներ պիտի տան:

Կը գովենք Դերասանական խմբին այս գեղեցիկ եռանդը և կը քաջալերենք որպէս զի անվճատ և պատուաւոր կերպով ձեռնարկեն այս գործին, որ ժողովուրդը զօսցնելով բարոյաշարժէս հրահանգելու նշանաբանը ունի:

Կը յուշանք որ Իւսկիւտարու պատուարժան աղգայինք ալ պիտի փութան իրենց բաժանորդագրութեամբը պատուել և քաջալերել Ըրգոյ դերասանաց և դերասանուհեաց ճգունքը, որոնց հետ միացած են Տ. Ըր. Պեղերճեան, Օր. Ը. Փափաղեան և Պ. Ս. Պենկլեան՝ որ ինչպէս յայտնի է, ժամանակէ մը ՚ի վեր բաժնուած էին խումբէն:

Կը լսենք թէ Սամուրեան մեծայարգ Սասթէոս էֆէնտին «Ի մ Բէ» անունով Հայ և Գաղ. լրագիր մը պիտի խմբագրէ եղեր:

Ըյս լուրը հաճութեամբ կը հրապարակենք, որովհետեւ Սեժ. Սամուրեան մեր սիրելի բարեկամին վսեմ հանձարը, աղգու և ընտիր գրիչն ու հմուտութիւնը շատ աղէկ կը ճանչենք և կը փափագինք ժամ առաջ տեսնել իր այս գեղեցիկ ձեռնարկութիւնը որ անշուշտ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ մեծարգոյ հասարակութենէն:

Ըսանկար Սեժ. Կարտպետ էֆէնտի Պաղտատարեան՝ անմահ յիշատակաց արժանի Մ. Կալանդեանի լուսանկար պատկերը մաքուր և ճիշդ ու գեղեցիկ կերպով հանած է: Պատկերին տակ Կալանդեանի մէկ աղգու ստանաւորը կայ, որ հանգուցելոյն նշանաբանն էր:

Աւրախ ենք որ Սեժ. Պաղտատարեան և Սեժ. եղբարք Ըպտուլահ և Բ. Սեպահ ճարտար լուսանկարները հասարակաց ծանօթ և սիրելի անձանց յիշատակը պատուելու մտքը անսոց կենդանագրերը կ'ըստանկարեն:

Ա. Սեժ. Պ. Յ. Գ. և Ս. Թ.

Օգիւստ 1907 թ. փոխանակ շաբաթն անգամ մը հրապարակելու, տասնօրեայ ընելուս համար ձեր ըրած գիտողութեանցը կը պատասխանեմ թէ առայժմ կարելի չէ. բայց մէկ երկու ամիսէն կը խոստովանանք ասոր հետ ուրիշ օգտակար փոփոխութիւններ ալ ընել:

Ը. Օ. Գ

Կիմացնենք մեր պատուարժան աղգայնոց որ հանգիսիս գլխաւոր գործակալութիւնն ու տնօրէնութիւնը Գահրամանեան արգոյ Գասպար աղայի յանձնուած է, որուն պատասխանատուութեանը կը վերաբերի Հանգիսիս բոլոր գործերը և մեր բաց ի խմբագրութենէ ուրիշ պատասխանատուութիւն մը չունինք բնաւ:

Գործակալութեան տեղին է մինակ յիշեալ Գասպար աղայի գրատունը ՚ի փողոց Արասքէր-ճատտէսի թիւ 103, ուր պէտք է ուղղել որ և է գրութիւն սոյն հասցեով «Ըս Գասպար աղա Գահրամանեան գրաւաճառ և գործակալ Օգիւստ հանգիսի ՚ի Պօլիս Արասքէր-ճատտէսի թիւ 103»:

ՏՆՕՒՆ = ԽՄՐԱԳԻՐ

ՄԻՆԱՍ Մ. Հ. ԳԱՍՊԱՐԱՆԻ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻ ՀԵՆՏԻՍԵԱՆ